

Прилоз 2

МОЈ ДЕДА ЈОВАН В. ДУШАНИЋ - ЛИПЉАНСКИ

Мој деда, Јован В. Душанић - Липљански, рођен је 25.11.1888. године у Прибинићу. Био је ожењен Тривуном Јотић (1889-1923), праунуком Гаврила-Гавре Л. Душанића и унуком Петра-Пеје Јотића. Деда Јован је умро 22.12.1961. године и сахрањен је у Прибинићу у гробљу Касимовина, поред трагично настрадалог брата Илије, а испод гробова родитеља (Васкрсија и Јоване), те гроба супруге Тривуне. Баба Тривуна је умрла млада, живела је само 34 године, а са дедом Јованом имала је седморо деце: четири сина (Војислава-Влајка, Драгутина, Бранка и Милету) и три кћери (Кристу, Даринку и Цвијету).

Деда Јован је био веселе и благе нарави, побожан и правичан човек. Од мештана је био нарочито цењен као изузетно морална и мудра личност, те је од својих суседа из прибинићке парохије више пута биран за председника Црквеног одбора. Знао је веома лепо и интересантно да прича па су многи желели да буду у његовом друштву. За та времена био је висока и веома развијена особа. Прича се да му у рвању није било равна и да је све војнике побеђивао за време служења у аустроугарској војсци.

Када је био дете у Прибинићу није постојала школа, али је он, код попа Косте Г. Душанића и Теодора С. Поповића (који су неку од деце у Прибинићу подучавали читању, писању и рачунању)

стекао почетно образовање, а касније је много и сам радио на томе, тако да је за то време био доста *начитан* (како су то стари говорили). И ако без формалног образовања, деда је лепо писао и течно читао. Знао је скоро целу српску епску поезију напамет и волео ју је рецитовати, а понекад, уз гусле, и отпевати.

Војску је служио у Будимпешти (тачније Будиму - како је он говорио) и Бечу као гардиста цара Франца Јосифа. За време војног рока научио је нешто и мађарски и немачки језик. Говорио је да му је војска била велика школа, да је тада много тога корисног видео и научио (у великим варошима – како је он говорио). Једино је жалио што је служио у окупаторској, а не српској војсци.

Када је избио Први светски рат у војску су мобилисана два његова брата - деда Михаило и деда Илија, а мобилизација је мимоишла деда Јована јер је непосредно пре тога добио кћерку Кристу.

Мештани Прибинића које је аустроугарска власт послала у рат упућени су на разна ратишта. Дедо Михаило је био на српском, а његов брат Илија на италијанском фронту. Многи су били упућени и на руски фронт. По правили, већина Срба који су били на српском и руском фронту покушавали су да пребегну Србима или Русима, јер нису хтели да ратују против своје браће - Срба, а нити *браће по вери* - православних Руса. У томе су неки успели, а неки као деда Михаило, нажалост, не. Не желећи да ратује против своје српске браће, деда Михаило је на фронту одмах покушао да пребегне на српску страну и у том покушају је и убијен (1914. године). Срби који су пребегли Русима могли су да остану у њиховој војсци и ратују против Аустроугарске или да буду пребачени у Грчку и прикључе се српској војсци и касније учествују у пробоју Солунског фронта и ослобађању српских земаља. Из Русије се тада упућују на Солунски фронт дивизије добровољаца Срба. Тако су се мамин отац, Марко и његов брат Мирко (који су на руском фронту, као аустроугарски војници, успели да пребегну на другу страну - Русима) различито одредити. Дедо Марко ће се пријавити и као српски добровољац, учествовати у пробоју Солунског фронта и у ослобађању своје земље, а деда Мирко остаће у Русији и у своје родно место ће се вратити тек 1920. године.

Аустроугарска је деда Илију у Првом светском рату упутила, као свога војника, на италијански фронт. Не желећи да ратује за странце - окупаторе причао је да је у рату увек пуцао *изнад глава противничких војника* настојећи да се из рата кући врати *неокрвављених руку*. У томе је и успео. По повратку кући, сазнаје да му је погинуо најстарији брат Михаило, а убрзо, у 75-ој години живота умире и његов отац Васкрсије. Тако деда Јован, са својих тридесет година живота, остаје у кући најстарија *мушка глава* и постаје старешина домаћинства или кућни старешина. У вођењу домаћинства млађи брат Илија ће му бити *десна рука* али ће му и сви укућани, својом марљивошћу и лојалношћу, помоћи да домаћинство Душанића-Липљанских постане једно од најугледнијих.

У периоду између два светска рата, домаћинство је и економски доста ојачало. Томе је допринело, пре свега, сложено и све бројније, здраво и вредно домаћинство, али и стално унапређење начина пословања. Многе новине у пољопривреди које је видео по Мађарској и Аустрији, те слушао о искуствима од других војника у аустроугарској војсци, деда Јован је примењивао у своме домаћинству. Поред поседа кога су имали у Јаворови, крчили су шуму и на *Липовој Глави* (на граници са селом Чечава) и тамо створили нови посед од кога су имали приносе, ништа мање од старог поседа из Јаворове. Успели су да купе и земљу у селу Прибинићу поред пута Бањалука – Добој (такозвана *Ћаћевина*) где су саградили воденицу на реци Усори која је до данашњих дана сачувала првобитни изглед и једна је од ретких која и сада ради у Прибинићу.

Непосредно пред Други светски рат (да би се подстакли и на предузимљивост) за младе чланове домаћинства је уведен такозвани *особац*. Особац је представљао посебну економију коју је имао појединац из заједничког домаћинства. Сви чланови домаћинства и даље су обављали заједничке послове за домаћинство, а поред тога свако је могао да створи свој *особац* (најчешће је то било пчеларство, гајење дувана и производња ракије) и да ради на својој индивидуалној економији. Приходе које су појединци остваривали на својој економији могли су да користе према своме нахођењу.

О томе како је и зашто домаћинство Душанића – Липљанских од прогнаника из шумске колибе, за само 40-50 година, постало једно од најугледнијих слушао сам од многих старијих људи у Прибинићу, који су пре свега истицали да је породица била здрава, вредна и изузетно сложна у којој се знао ред и на челу које је била веома ретко морална, умна и мудра личност. Али мени је остао у сећању и један разлог који је наводио деда Јован. Деда је често причао да су се његов отац Васкрсије, он и његова браћа – Михаило и Илија - сви одлично оженили. То је учинила и већина, али не сви, од наших синова – говорио би деда Јован. Међутим, никада нико није чуо од њега да је јавно о нечијој појединачној женидби износио своју оцену. Деда је говорио да су он и његова браћа од оца слушали да стално треба да имају на уму да ће њихове жене бити мајке њихове деце, те да је битно да је *младина породица угледна, а невеста здрава и честита*.

Мени је била интересантна и његова прича о начину како се он оженио Тривуном, унуком Петра-Пеје Јотића и прауномком Гавре Л. Душанића. Када је постао младић Јован се *загледао* у младу и лепу Тривуну из – тада – богате породице Јотић, са којом је као дечак често заједно чувао стоку у шуми. И Тривуна се *загледала* у кршног али сиромашног Јована и *признала* му да би се удала за њега. То је Јован саопштио своме оцу и ускоро су просци били код Јотића. Али отац Тривунин није хтео да своју *газдинску кћер* да у *Јаворову у кућу сиромашних Душанића – Липљанских*. После тога младенци су се сами договорили и Тривуна се, без очеве пристанка, удала за Јована који ју је довео у Јаворову. После тога у кућу Јотића одлазе *миритељи* али Тривунин отац не жели да се сагласи са одлуком кћерке. После неколико безуспешних преговора, на крају Тривунин отац пристаје, под условом, да младожењини за младу морају да *плате* (предају Јотићима половину својих свиња и оваца), те да таст (пунац) младожењи пред свима, при мирењу, *ударе један добар шамар*. Договор би постигнут. Душанићи - Липљански су отишли на мирење у Јотиће који су их лепо дочекали. Стока је по договору из Јаворове дотерана у Јотиће, а Јован је добио шамар од Тривуниног оца. Деда каже да то ипак није ни био шамар,

поготово не добар (како је договорено), него је зет био поглађен по образу, а када су младожењени кренули кући у Јаворову, Јотићи су им вратили сву њихову стоку и још толико своје стоке дали у мираз.

Када је 1941. године била окупирана Југославија, окупатор је у теслићком крају све *виђеније Србе* пред Видовдан узео као таоце и затворио у Теслићу. Тиме су желели да спрече Србе да подигну устанак на - за Србе свети дан – Видовдан. Из Прибинића су као таоци били затворени још прота Стеван К. Душанић и трговац Богдан Поповић. Неколико дана после Видовдана они су пуштени кући. Међутим, већ 10. јула прота Стеван К. Душанић и трговац Богдан Поповић (сада са породицама) бивају поново затворени у Теслићу. Сви они су живели у центру села тако да су Душанићи – Липљански из Јаворове за то благовремено сазнали и одмах су поставили *извиднике* како би могли приметити и обавестити остале ако се неко непожељан приближава кући у Јаворови.

Ускоро се појавио камион који се зауставио пре уласка у шуму јер није постојао проходан пут до куће у Јаворови. Из камиона су изашла четири наоружана жандарма и кренула према нашој кући. О томе су укућани одмах обавештени и већина се сакрила у шуми. У кући су остале само жене са малом децом. Недалеко од куће, у заседи, остали су чича Драгутин и тата Бранко са пушкама (наша кућа није имала тада више од две пушке). Договор је био да пушке употребе само у случају ако жандарми покушају да некога од жена или деце поведу као таоце. Пошто у кући нису никога нашли сем жена са малом децом жандарми су продужили у Липову Главу. Тамо су у кући затекли само малог Анђелка. Из Липове Главе су се жандарми поново враћали у Јаворову. Стално су их, од Јаворове до Липове Главе и назад, неприметно на довољној удаљености пратили наоружани чича Драгутин и тата. Када су жандарми били близу куће у Јаворови чича Драгутин и тата су *задували у шиштаљке* и почели да пуцају у ваздух. Жандарми су узели капе у руке, побегли до камиона и вративши се у Теслић испричали да су Душанићи - Липљански избегли из своје куће, те да је *Јаворова пуна четника*. Како то пише Бошко Н. Петровић (*у књизи Братоубилаштво и пара-*

докси једног тешког времена) био је ово први отпор интернацији на нашем подручју који су извели Душанићи и спасили се.

После тога мештани су у селу формирали своје одреде, тако да у Прибинићу није никада успостављена власт такозване Независне Државе Хрватске. Ти одреди су у току рата углавном сачували локално становништво од ратних страдања и Прибинић је имао свега неколико погинулих све до краја рата, када долази такозвано ослобођење и партизани убијају (најчешће без суђења) велики број месних четника и њихових симпатизера.

У почетку рата су на ово подручје међу устанике стигли и комунистички емисари са стране али су њихове намере за кратко време биле схваћене и они су били протерани из Прибинића. Убрзо су се устаници повезали и створили велику четничку слободну територију која је обухватала простор између река Сава, Усора, Врбања и делом Врбас. На том простору формиран је Четнички одред БОРЈА који је имао пет батаљоња: *Карађорђе, Мркоњић, Танкосић, Краљ Петар и Кнез Арсен*.

Од устаника из Прибинића је формиран четнички батаљон КАРАЂОРЂЕ чији је комадант био Теодор Арсенић, а командир Прве чете Здравко Јотић - Црни и у његовој чети био је мој отац Бранко и његова два рођена брата Драгутин и Милета. У четницима су поред Срба били и муслимани из Прибинића, као што су: Хасан Кертић (од комунистичких власти је касније осуђен, као четник, на вишегодишњу робију), Бешо, Хусо, Омер и Рамо Хускић.

Крајем априла 1942. године долази до поделе устаника на четнике и партизане и мештани села Прибинића у целини остају верни заклетви коју су као војници дали Краљу. Они на подручју Прибинића формирају слободну територију и у великој мери у Прибинићу се нормално живи без већих ратних сукоба. Када је наступило затишје чича Драгутин подноси молбу да му се дозволи повратак кући где му се налази жена и петоро деце, од којих најстарији Михаило има девет година. Његова молба бива прихваћена и он ће 1942. години завршити своје војсвање. Решење о одобравању да се повуче кући гласило је:

К о м а н д а

Југословенске војске у Отаџбини

Батаљон Карађорђе у Прибинићу

На молбу брата Драгутина Ј. Душанића, син Јована, из Прибинића, доносим

Р Ј Е Ш Е Њ Е

Брату Драгутину Ј. Душанићу одобрава се неограничени допуст и слободно кретање у циљу обављања пољопривредних радова и старања о својој бројној породици.

Образложење

За доношење повољног рјешења на молбу именованог стекли су се сви услови да му се одобри неограничени допуст. Утврђено је да су сви наводи у молби тачни и одобрава му се допуст који је временски неограничен и важи све док се не стави ван снаге ово рјешење. У случају изненадне опасности којом би слободна територија била угрожена именовани је дужан јавити се одмах у своју матичну чету са ратном опремом.

На основу горе реченог одлучено је као у изреци овог рјешења.

С ВЈЕРОМ У БОГА – ЗА КРАЉА И ОТАЏБИНУ

(Печат)

Брат Комадант

Теодор К. Арсенић

Када је почетком 1945. године било јасно да ће комунисти освојити власт у земљи, четничко руководство у Прибинићу одлучује да распусти своју војску и људе врати кућама, како би се избегле узалудне жртве. Тада се кући враћа и татин брат Милета. Чича Милета је од деде наследио дар лепог приповедања, те сам волео да слушањем његова казивања. Иако је био најмлађи међу браћом, најбоље се сећао детаља из прошлости наше породице и о томе радо говорио нама млађима.

Он би отворено и детаљно о свему говорио и од њега сам највише слушао о многим детаљима везаним за Други светски рат. Између осталог, причао ми је како је устанак 1941. године био заједнички и да је до разлаза између четника и партизана дошло у првој половини 1942. године. Када сам га питао због чега је дошло до тог разлаза он је наводио три основна разлога: Прво, говорио би чича Милета, партизанске вође су били безбожници и то су упорно покушавали да наметну и нама осталим устаницима, а код нас је била чврста вера у Бога. Поред тога, стално су провоцирали окупатора, без жеље да му реално нашkode, и тиме изазивали његову одмазду над невиним становништвом. И на крају, на нашим заједничким договорима формирају се групе од одабраних устаника који се шаљу на неки задатак (договори са устаницима на другим подручјима, извиђање терена и слично), а после се врати само партизански део групе који каже да су упали у непријатељску заседу и да су остали погинули, а пострадали би увек били борци из нашег четничког дела. То нам је било мало сумњиво, а касније смо се уверили да партизански део групе плански ликвидира четнички део.

Први разлог је био општепознат, и ми смо деценијама после Другог светског рата живели у држави где је вршена јавна и општра дискриминација према верницима. О друга два разлога, која је наводио чича Милета, јавно се није говорило, а данас су доступни многи документи који то потврђују. Наведимо само по један документ који то речито показују. Тако високи комунистички лидер Моше Пијаде у излагању на антифашистичком конгресу у Бихаћу 1942. године (*Архив војно историјског института - АВИИ, ШВК, ЧА, к-12, 30/12*) каже: *Потребно је зато створити толико много бескућника, да ови бескућници буду већина у држави. Стога ми морамо да палимо. Припуцаћемо па ћемо се повући. Немци нас неће наћи, али ће из освете да пале села. Онда ће нам сељаци, који тамо остану без крова, сами доћи и ми ћемо имати народ уза се па ћемо на тај начин постати господари ситуације. Они који немају ни куће, ни земље, ни стоке, брзо ће се и сами прикључити нама, јер ћемо им обећати велику пљачку. Сељак који поседује кућу, земљу и стоку, радник који прима плату и има хлеба, за нас ништа не вреди. Ми од њих морамо направити бескућнике, пролетере.*

С друге стране у наређењу ВК НОВ и ПОЈ, стр. пов.259 од 10.8.1944. године (АВИИ, ЧА ВК ЈВО, к-5, 14/2) пише: *Да би постигли сигуран успех потребно је са успехом ликвидирати четничку организацију, претставити се савезницима као једина борбена група у Југославији. Из досадашњих борби извукли смо закључак да је немогуће уништити целу снагу четника и четничке организације услед њиховог доброг вођства. Као најбољи начин, који се до сада показао, јесте обезгављивање четничких јединица ухођењем вођства како вишег тако и нижег. У вези са тим наставићете најенергичнији рад на својој територији повећањем броја тројки за ликвидирање. Тројкама ставити у дужност првенствено ликвидирање четничких команданата корпуса, бригада и њихових присталица како по селима тако и по градовима. Да би се колико је год могуће сумња отклонила одмах ћете пропагандом приказати сваку овакву ликвидацију као резултат међусобних свађа четничких вођа. Овим ће се извршити раздор у четничким јединицама.*

Деда Јован је млађим члановима породице, од којих су многи дуже или краће време били у четничким јединицама, стално говорио да, као и увек, у ова тешка времена треба да буду уз свој народ и да сада, више него икада, морају остати људи и треба да спасавају сваки људски живот. *Ко убије било које људско биће, убио је човека у себи* – често је понављао укућанима.

За време рата у нашој кући су сачувана од сигурне смрти два младића којима је живот *висио о концу* - један партизан (у ратно време када су у Прибинићу били само четници), а други четник (на крају рата када је у Прибинићу била нова *револуционарна* комунистичка власт). То је учињено без обзира не велики ризик којим је због тога била изложена цела породица у та, тешка ратна и поратна - *револуционарна*, времена. Овде преносим записано сећање нашег Михаила (Драгутина Јованова) на партизана Ђулета и четника Бору.

Партизан Ђуле. Крајем 1942. године чобани из наше куће, у потрази за одлуталом стоком у шуми према селу Чечава, нашли су поред пешачке стазе у једном жбуну партизанског војника у бесвесном стању. Када су допли кући о томе су обавестили остале и деда

Јован одмах пошаље момке из куће да болесника донесу. Војник је боловао од тифуса. Болесника су почели да лече народним лековима (масаже јабуковим сирћетом, облоге од белог лука, чајеви од лековитих шумских трава и др). Болесник се релативно брзо опоравио и испричао је да се зове Мирко Ћулибрк, да је из Мале Руишке код Босанске Крупе, те да је као болестан остављен од партизанске јединице која је туда пролазила (била је то Прва пролетерска бригада под командом Коче Поповића). Молио је да остане у нашој кући. Добио је одећу од наших момака и код нас остао неколико година. Сви су га звали Ћуле. Углавном је чувао свиње, а плео је и сепете и шешире од ражене сламе.

По завршетку рата, 1945. године у Прибинићу је била лоцирана нека крајишка партизанска јединица и свака кућа морала је да носи храну тој јединици. Из наше куће храну је носио чича Влајко и причајући са интендантом те јединице сазнао је да је из истог села као и Ћуле. Када се вратио кући испричао је то Ћулету и он наредног дана са чичом Влајком однесе храну крајишкој јединици. Када је Ћулета угледао његов земљак, интендант, обрадовао се. Загрлили су се и изљубили. Ћуле је остао у партизанској јединици. Чича Влајко је и наредних дана носио храну и виђао се и са Ћулетом, који му је рекао да је заиста из Мале Руишке код Босанске Крупе, али да је његово право име Бранко Славуљ, а не Мирко Ћулибрк. Неколико дана после тога када је чича Влајко донео храну, крајишке партизанске јединице није било. Ћуле је са јединицом у току ноћи отпутовао из Прибинића.

Касније ће Драгутин упутити писмо на име Бранка Славуља из Мале Руишке код Босанске Крупе и добиће одговор од Бранка Славуља који пише, да се вероватно ради о забуни, да он никада није био у нашим крајевима, али позива Драгутина да дође код њега. Нажалост, до тога сусрета никада није дошло.

Четник Боро. У Србији је, у јесен 1944. година, уз помоћ Црвене армије, успостављена нова власт и остаци четничких јединица су уништавани или заробљавани, а један део се пребацио преко Дрине и повлачио се на Запад. Једна група четника Драже Михајловића заробљена је и затворена у Прибинићу негде почетком 1945. године.

Међу заробљеним четницима био је и младић из Србије Боро Симић из села Милошевац, општина Велика Плана. Боро Симић је био млад и није био учесник Другог светског рата у Србији. Борин отац Драгиша био је у партизанима и постаће први председник Месног народног одбора у Милошевцу. Када су четници (међу којима је било и његових најбољих другова из села) под налетом Црвене армије и партизана, кренули из Србије, он им се прикључио желећи да са њима побегне на Запад. И тако у повлачењу према Западу заробљен је са својим друговима од стране партизана и притворен у Прибинићу.

Групу од 12 заробљеника, партизани су једне вечери свезали. Свима су руке (на леђима) биле повезане и постројени су у колону по два (шест парова) и од почетка до краја колоне су били још свезани једним конопцем који је пролазио између тела и руке свакога од њих. Рекли су им да их воде из Прибинића у затвор у Теслићу. Повело их је тако свезане шест наоружаних партизана. По један је био испред и иза, а по двојица са стране колоне.

Бори је то било сумњиво пошто Теслић није тако близу (удаљен је 15 километара), а већ се приближавао сумрак. Када су изашли из села Прибинић већ је пао мрак. Приметио је да му руке нису најбоље свезане и успео је да их ослободи, али је и даље симулирао да је везан и није ништа предузимао.

Када су напустили Прибинић и зашли дубље у шуму, партизани су се са колоном заробљеника зауставили на једном малом узвишењу. По два наоружана партизана су приклекли са обе стране колоне са шмајсерима на готовс. Остала два војника су одложили оружје и почели од чела колоне да кољу једног по једног заробљеника. Боро је био пети пар и када је видео шта га чека, одлучио је да покуша да бежи. На два метара са његове стране био је један од наоружаних партизана. Сачекао је тренутак када је тај наоружани партизан погледао према челу колоне и муњевито је скочио преко њега. Партизан се збунио, пао и испустио шмајсер, а Боро је бежао низ страну у шуму. Убрзо су се зачули пуцњи испалени за њим али га, срећом, ни један метак није погодио. Боро је бежао све дубље у шуму. После дужег трчања стао је. Ноге су му биле кржаве. Бежећи кроз шуму по мраку ногама је ударао по пањевима и палом дрвећу.

Нашао се сам у шуми и у крају који му је непознат. Није знао шта да ради. Рано ујутру приметио је да недалеко од њега пролази једна група сељака. Били су то мушкарци из породице Пешта који су пошли у шуму да донесу дрва кући. Један од њих, Јово Пешта, је мало заостао за групом. Кашљао је и покушавао да себи припали дуван. Боро је одлучио да му се јави. Испричао му је истину шта се догодило и питао га је где би се могао склонити. Јово му је рекао да су гадна времена и да је терор тако страشان да људи не смеју да ризикују животе. Било му је жао Боре и после малог размишљања рекао му је да покуша да некако дође до куће Јована Душанића - Липљанског у Јаворови. Ако било ко буде спреман на такав ризик, у ова гадна времена, то могу бити Душанићи (Липљански). Рекао му је да је то изузетно душевна и поштена породица и да уколико не буду смели да га прихвате сигурно га неће никоме пријавити. Објашњавао му је како кроз шуму да дође до куће Душанића - Липљанских. Пошто је то било компликовано, Боро је стално запиткивао о неким детаљима пута. На крају Јово рече Бори нека остане ту, а он ће када однесе дрва кући доћи поново и показаће му пут до куће Јована Душанића.

Боро је остао али није смео да ту и сачека Јову. Бојао се да га Јово не пријави партизанима и да дође потера која ће га ухапсити или ликвидирати. Одлучио је да сам покуша да пронађе кућу Јована Душанића према објашњењима које је чуо од Јове. Пред вече је стигао на узвишицу са које је видео кућу и околну људе који раде. Пришао је најближем и питао да ли је то кућа Јована Душанића. Када је чуо потврдан одговор замолио је да га одведу до домаћина.

Деду Јовану је испричао истину. Деда Јован је наредио да се Бори превију ране на ногама, постави софра и да се одмах преодене у чобанско одело. Србијанско одело које је Боро имао на себи су сакрили на сигурно место. У прво време Боро је са нашим чобанима спавао у колиби у шуми чувајући свиње. Тек када су од Јове Пеште сазнали да га је он упутио у Јаворову и да о томе никоме није ништа рекао, Боро је био код куће са нашим, облачио се и радио је као и остали момци из куће. Са свима се одлично слагао,

осим са Ћулетом - другим придошлицом у кући Јована Душанића. Између њих је стално долазило до сукоба, па се морало водити рачуна да не буду заједно, те су распоређивани на разне послове како би се мање сусретали.

Боро је говорио да је његов отац Драгиша имућан и сналажљив човек, те да му је потребно само некако ступити са њим у везу, а његов отац би нашао начин како да га одведе за Србију. Писати нису смели (јер се пошта сигурно прегледа), а путовати у то време је било тешко, а за Бору без било каквих докумената или друге из куће која још има једног члана домаћинства који се као четник крије у шуми, потпуно неизводљиво. Међутим, после извесног времена из Немачке су почели да се враћају заробљеници. У Прибинић се вратио из заробљеништва из Немачке Грујица (Коста) Јотић. (Припадници југословенске војске из Прибинића који су заробљени и одведени у Немачку, поред Грујице били су и: Милутин и Мило Душанић, Томо и Мирко Остојић, Милан Илинчић, Петко Малић, Душан Мишић, Мирко Маринковић, Бошко Момчиловић, Бошко Димитрић и Митар Миљановић. Милутин Душанић ће после ослобођења из заробљеништва отпутовати у САД, а сви остали ће се вратити у Прибинић.) У договору са Бором чича Драгутин издиктира Грујици писмо које треба да пошаље Борином оцу Драгиши. Грујица у писму Драгиши пише да се управо вратио из заробљеништва из Немачке и да је тамо срео његовог сина Бору, па уколико жели да нешто више сазна о њему нека дође код њега у Прибинић.

Борин отац Драгиша је тада био председник Месног народног одбора у Милошевцу и када је добио писмо одмах је кренуо на пут. Стигао је до Теслића и ту преноћио код свога доброг пријатеља (земљака или пријатеља са одслужења војног рока) који је тада у Теслићу био један од кључних људи у новој власти. Сутрадан је дошао до куће Грујице Јотића. Грујица је нешта радио ван куће и када је неко од укућана дошао да га о томе обавести он је рекао нека госта погосте и кажу да ће он брзо доћи. Оставио је посао и отишао у Јаворову и убрзо се са чича Драгутином вратио својој кући. Борином оцу су испричали истину и сва тројица су кренули у Јаворову где се Боро састао са својим оцем.

У Прибинићу се Борин отац Драгиша кратко задржао и вратио се у Теслић, испричао све своме пријатељу. Пријатељ није смео да ризикује да обезбеди потребна документа него је рекао Драгиши да је боље да се он врати за Србију и да онда дође са неопходним документима за Бору како би га могао одвести кући. Убрзо тако и би учињено и Боро се са оцем врати својој кући у Србију. Боро Симић се у Прибинићу, у нашој кући, задржао само неколико месеци.

Боро Симић је после Другог светског рата био пољопривредни рекордер и наши су га више пута и видели на ТВ екранима. Чича Вељко, који је радио као отправник возова, неколико пута је после тога био код њега у Милошевцу. Боро се радовао сваком њиховом сусрету, али свима је у селу представљао чича Вељку као друга из Југословенске народне армије. У страху од последица које би могао да има, Боро Симић није никоме причао о својој босанској епизоди из 1945. године.

У првој половини 1945. године и у Прибинић стижу партизани и у овом крају формирају своју власт. Један од приоритетних задатака им је *чишћење* овог краја од заосталих четника (*“бандита”* како су их комунисти звали) који су се налазили у шуми. У свакодневним хајкама за *“бандитима”*, страдају многи четници који су остали у шуми. У исто време бива убијен и велики број мештана који су раније били у четницима и пре доласка партизана повукли се кућама. Страдају и они које нови комунистички режим окривљује да скривају и помажу четницима који се налазе у шуми.

У писаној заоставштини хроничара Прибинића - Бошка Мишића налази се (непотпун) поименичан *Списак изгинулих у рату 1941-1946 године* на коме је наведено преко 100 погинулих лица из Прибинића, од којих је огромна већина побијена од стране партизана после формалног завршетка Другог светског рата. На том списку налазе се:

Арсенић (Дане) Бошко, Арсенић (Петар) Јован, Арсенић (Коста) Милорад, Арсенић (Коста) Теодор, Арсенић Радован,
Бабић (Лазар) Данило, Бабић (Ђурђе) Ђорђе, Бабић (Јово) Станоје, Бабић (Лазар) Станоје, Бабић (Блажо) Млађен, Бијелац

(Станоја) Милан, Богданић (Михаила) Богољуб, Боштрунић (Јовица) Глигор, Боштрунић (Глигор) Вељко, Боштрунић Урош, Боштрунић Стана (мајка Уроша), Боштрунић Стана (жена Уроша), Бубић (Вид) Илија, Бубић (Вид) Милорад - Миле, Бубић (Лексија) Слободан, Вуковић (Марко) Љубоје, Вуковић (Јове) Недељко, Грабовац (Млађен) Славко, Грабовац (Симо) Станко, Грабовац (Симо) Босиљка,

Делић (Јовица) Мирко, Душанић (Васкрсије) Илија, Душанић (Стеван) Светолик, Душанић (Стеван) Драгољуб, Душанић (Саво) Душан, Душанић (Илија) Петар, Душанић (Лазар) Радован, Душанић (Никола) Цвијо,

Илинчић (Никола) Бошко, Илинчић Даница (Бошкова жена), Јотић (Алекса) Драгутин, Јотић (Алекса) Милан - Миле, Јотић (Алекса) Здравко,

Костић (Марко) Алекса, Костић (Марко) Јово, Костић (Саво) Лазар, Квасник Илија, Кошћук (Јаков) Бранко, Крунић (Саво) Вид, Липовчић (Васкрсије) Благоје, Липовчић (Васкрсије) Војин, Липовчић (Станко) Милован, Липовчић (Михаило) Недо, Липовчић (Михаило) Саво, Липовчић (Недо) Душан, Липовчић (Божо) Рајко,

Малић (Васкрсије) Адам, Малић (Васкрсије) Ново, Малић (Митар) Јово, Малић (Митар) Саво, Малић (Коста) Теодор, Марковић (Саво) Глигор, Марковић (Симеун) Душан, Марковић (Теодора) Душан, Марковић (Теодора) Србослав, Миладић (Танасије) Богољуб, Миладић (Танасије) Саво, Миладић (Бошко) Бранко, Миладић (Петар) Винко, Миладић (Васо) Ђорђе, Миладић (Лука) Миле, Миладић (Лука) Симо, Миљановић (Божо) Радован, Миљановић (Марко) Маринко, Миљановић Стана, Миљановић (Ђураћ) Душан, Митровић (Благоје) Душан, Митровић (Анте) Драгутин, Митровић (Анте) Мирко, Митровић (Анте) Митар, Мишић (Васо) Бранко, Мишић (Васо) Цвјетко, Мишић (Бранко) Станко, Мишић (Лазар) Недељко, Момчиловић (Коста) Недељко, Момчиловић (Коста) Теодор, Момчиловић (Ђорђе) Станко,

Николић (Лука) Никола, Остојић (Тане) Теодор,

Перановић Михајло, Петровић (Симеун) Милутин, Петровић (Тодора) Теодор, Пишгтељ (Гавре) Милан, Поповић (Радован) Милан, Поповић (Вид) Милан, Поповић (Богдан) Славко, Поповић (Глипо) Чедо,

Стојановић (Никола) Милорад, Стојановић (Никола) Радислав, Стољак (Бошко) Љубомир, Стевић (Станко) Душан, Сувајац (Михаило) Бранко, Сувајац (Михаило) Данило,

Цвијић (Ристо) Радован, Цвијић Константин, Цвијетић (Марко) Ђурица, Цвијетић (Марко) Маринко,

Шкиљић (Теодор) Ђорђе, Шкиљић (Митар) Радован.

Ово је непотпун списак који је сачинио Бошко Мишић, и на њему су како они погинули за време Другог светског рата, тако и они који су побијени непосредно по завршетку рата од стране нових комунистичких власти. На списку су и лица које су партизани побили 1947. године (Душан С. Душанић, Драгутин А. Јотић, Драгутин А. Митровић, Недељко К. Момчиловић, Чедо Г. Поповић, Ђурица М. Цвијетић, Љубомир Б. Стољак). О каквим стравичним злочинима се ради, показује податак да је број погинулих скоро идентичан броју бораца батаљона *Карађорђе* у Прибинићу. У заоставштини Бошка Мишића налази се и поименични списак од 107 бораца батаљона *Карађорђе* у Прибинићу. На једном месту, прота Стеван К. Душанић је забележио: *Не зна се ко је био гори за наше село, да ли Богдан Кевчија или Васо Каракаш. Они су заповедали јединицама које су чистиле терен од четника. Заробљене они нису слали на суд, већ су их на лицу места ликвидирали.*

Једна од тих жртава био је и дедин млађи брат Илија. Сећање на смрт деда Илије прибележио је наш Михаило (Драгутина Јованова) који је био очевидац тог страшног злочина. Михаило је то овако описао:

Године 1946. деда Илија је био код некога (не сећам се тачно кога) у Прибинићу на слави св. Јована (20. јануар) и тамо је преноћио. Ујутру је пошао за Липову Главу и навратио је код свога брата Јована у Јаворову, у нашу главну кућу. Тога дана била је велика хладноћа и изненада се појавила већа група партизана која је позивала да неко изађе из куће. Изашао је чича Стево (Михаилов).

Тражили су да их неко одведе до Липове Главе јер им треба Илија. Чича Стево им је одговорио да се Илија налази ту и да управо креће за Липову Главу. Позвали су деда Илију и са њим отишли у Липову Главу.

У Липовој Глави тада смо били: ја и пет од шест синова деда Илије (Бошко је тада био негде одсутан), те Рајко Влајков. Милан деда Илије, Рајко и ја смо били најмлађи – имали смо по 13 година. Партизани су одмах затворили деда Илију и његове синове у разне зграде, а Рајка и мене оставили у кући. Деда Илију су затворили у шталу, а његове синове у друге помоћне зграде – кијере, амбар, сушару. Партизани су се онда окупили у дворишту и почели да се нешто договарају. Најмлађи Илијин син – Милан успео је некако да се неопажено извуче и побегне. После тога, партизани су се поделили у две групе.

Једна група је кренула у шталу и по помоћним зградама, те почела да туче деда Илију и његове синове. На све стране се чула лупа, јаук и галама. Један од партизана трчао је по разним зградама и викао Илији и његовим синовима: Што не признаш? Остали су признали да храните и да знате где се четници налазе. Друга група је у исто време скидала суво месо са тавана и стављала их у вреће. Сакупили су и сав алат: мотике, крампове, трнокопе, лопате, ашове, виле... Покупљене ствари натоварили су на унакажене и кржаве синове деда Илије, а што нису могли они понело је још неколико партизана и кренули су за Прибинић.

Група која је тукла Илију у штали је наставила да га туче, а у кући смо остали Рајко и ја, док није дошао један војник и рекао да пођемо са њим. Наредили су нам да гледамо како туку деда Илију. Тукли су га младим пљивићима (које су посекли око штале) по читавом телу. Био је сав у крви. Јаукао је, а касније само стењао. Није био при свести али је давао знаке живота. У исто време два војника копала су за њега гробницу поред штале. Изнели су деда Илију и убацили у раку. Почели су да га закопавају када из штале излази један војник у кожном капуту (вероватно њихов старешина) и псујући им Бога, виче зашто затрпавате жива човека и онда испалује два метка у главу деда Илије.

Када су завршили закопавање рекли су нам да тело одатле нико не сме померати за наредних десет година, а ако то неко уради да ће са њиме поступити као и са дедом Илијом.

Тако је Михаило описао убиство деда Илије. Десетак дана после убиства брата, деда Јован је ипак добио дозволу од тадашњих власти да брата може да сахрани, по православном обичају, у гробљу Касимовина. Прота Стеван Душанић, забележио је да је на првом споменику писало: “Душанић Илија Васкрсин, рођен 29.7.1896. године, стрељан 21.1.1946. године. Споменик подиже брат му Јован”. Касније ће дада Јован бити сахрањен поред свога трагично убијеног брата Илије.

Наведена дозвола (овлашћење) тадашњих власти (да се дед Илија може сахранити у гробљу уз обављање верских обичаја) била је типска (различита су била само конкретна имена и презимена) и она је гласила:

Мјесни Народни одбор Прибинић

Бр, службено/46, год

ОВЛАШЋЕЊЕ

Од стране овог одбора дозвољава се другу, Душанић Јовану да може пренијети кости погинулог бандита Душанић Илије у Прибинић ради вјерских обичаја и из хигијенских разлога према одобрењу Среског народног одбора ранијим дописом достављено.

На помињемо уједно да може слободно од стране власти несметано бити позван по тражењу и жељи странке и Свештеник на гробље ради обављања вјерских обичаја.

Смрт Фашизму – Слобода Народу

Секретар

Приједседник

Текст овлашћења дали смо без икаквих граматичких исправки. На овлашћењу се још налазе потписи председника и секретара, те печат: *Мјесни народни одбор Прибинић среза Теслићког.*

Прави мотиви за смрт деда Илије нису до краја јасни. Причало се да су то урадили партизани које је послао Богдан Видовић – Кевчија, шеф злогласне ОЗНЕ (тајне полиције). Тачно је да је

пре тога Богдан слао поруке деду Илији да ће га убити због тога што одлази у Чечаву код Кристе Ковачевић, удовице из Чечаве чијег мужа је убио Богдан Кевчија, а она га игнорисала. Али Богдан је много општрије поруке (и претње да ће га убити) слао чичу Драгутина који одлази у Чечаву код Богданове друге “пријатељице”, али према чичи Драгутину није ништа предузео.

Михаило у својим сећањима пише да када су партизани тукли деда Илију говорили су: *Што не признаш? Остали су признали да храните и да знате где се четници налазе.* У то време у четницима је из наше куће био једино тата Бранку (предаће се касније, на Лучиндан, 31. октобра 1946. године), па не изгледа логично да мере не предузимају против татиног оца - деде Јована, него против његова брата деде Илије. Поготово што је деда Јован био старешина домаћинства Душанић – Липљански.

После тога, почетком 1946. године целокупна наша породица (осим тате који се налазио у шуми) бива интернирана у Посавину. Била је то одмазда због татиног четниковања. У то време тата није могао да се повуче кући јер би *по кратком поступку* био стрељан по наређењу Богдана Видовића – Кевчије (као што је у то време учињено са многим мештанима нашег краја, па и са дедом Илијом). Кевчија је са посебном *страшћу* ликвидирао преостале четнике и њихове јатаке и у томе га нису могли да спрече и неки од разумнијих људи који су са њим у Теслићу, непосредно по завршетку Другог светског рата, чинили нову власт.

Један од тих разумнијих људи био је и пријатељ Драгише Симића који је детаљно прикупљао сазнања о породици Душанић - Липљански и који је знао како је наша породица спасла сигурне смрти Бору – сина његовог пријатеља, Драгише Симића. Управо он неколико дана пре интернације долази у нашу кућу и са дедом Јованом обавља дуг и поверљив разговор у четири ока. Саопштава деди да нове власти своје одлуке извршавају без било каквих преговора са *непријатељском* страном, те да је ово изузетак на коме је он инсистирао и са чиме су се на крају сагласили и остали из тадашње власти у Теслићу. Његова аргументација пред својим колегама у Теслићу била је да је породица Јована Душанића -Липљанског

изузетно цењена на овом подручју, те да би за нову власт много значило ако би их придобили на своју страну. Деди је рекао да унапред зна да он на то неће пристати и да га неће покушавати у то ни убеђивати, али да жели да му помогне да спасе сина Бранка јер зна од мештана о каквој породици се ради, а упознат је од Драгише Симића како су спасили (заробљеног четника) Бору, али и партизана Тулета.

Рекао је да су све истраживања и ислеђивања нових власти показала да његов син Бранко није учинио ништа лоше док је био у четницима, да не постоји ни један детаљ из рата који би га могао *теретити и да на души не носи ничије страдање*, али да у овим временима не може да гарантује да неће бити, одмах по предаји, ликвидираан (по кратком поступку, без икаквог суђења) од стране његових *острашћених* колега у Теслићу, а што се последњих месеци десило многим невиним мештанима из Прибинића. Због тога му предлаже да се не супротстављају предстојећој интернацији, јер је то у овим временима бесмислено, а да се он нада да ће се ускоро стећи услови (биће померени острашћени револуционари у власти и увешће се бар нека законитост у раду) да се његов син Бранко добровољно преда и као невин човек остане у животу и на слободи. Када то буде могуће он ће наћи начина да га о томе обавести у Посавини. Договорили су се да везу одржавају преко чиче Драгутина, кога су позвали и о томе га обавестили. Растали су се као пријатељи.

Кроз неколико дана, у пролеће 1946. године, наши су интернирани у Посавину. У јесен исте године, чича Драгутин добија дуго очекивану поруку за састанак у одређено време и на одређеном месту у Добоју са пријатељем Драгише Симића. Пошто је његов *острашћени колега* (Богдан Видовић - Кевчија) привремено премештен на друге послове ван Теслића, он је сада у позицији да може контролисати ситуацију и чичи Драгутину је рекао када и коме се тата може слободно предати и да ће, после кратке процедуре кроз коју мора проћи у Теслићу, кроз пар дана бити слободан човек код њих у Посавини. После тога ће се нашој породици дозволити повратак из интернације у Прибинић, али да он предлаже да тата

остане у Посавини јер када се врати у Теслић његов *острашћени колега* тешко је предвидети његову реакцију.

Чича Драгутин је све то пренео (преко јатака) тати који ће се према договору предати тачно одређеном лицу 31.10.1946. године (на св. Луку - Лучиндан) и кроз неколико дана придружити својима у Посавини. Када су се наши вратили из интернације на своје огњиште у Прибинићу тата ће остати у Доњој Дубици у породици Минић. Остаће тамо две године, а крајем 1948. године одлази на шестомесечни шумарски курс у Бања Луку. Када је завршио курс и добио диплому шумара, у пролеће 1949. године запошљава се у Прибинићу. Било су то године Инфорбирора када су комунисти обрачун са четницима померили у други план, пошто су се међусобно беспопшtedно обрачунавали.

Наши су се у Посавини углавном дружили са српским становништвом из суседног села Доња Дубица. Изнад свега покирало их је страдање који су Срби на овом подручју преживели у тек завршеном рату. У Посавини ће се девојкама из Доње Дубице оженити пет момака из наше куће. Један од њих био је и чича Вељко који ће оженити Драгицу Богојевић.

Стрина Драгица је зрачила добротом и имала је неку префињену отменост која је била нарочито уочљива у односу на остале жене из њене околине. Ко није познавао њену прошлост помислио би да је одрасла у породици окружена изузетном пажњом и љубављу, заштићена од било каквих непријатности. Не само да тако није било, него је она као дете доживела праву породичну трагедију (у току једног дана на свиреп начин убијени су јој сви најближи: родитељи, сестре, сестрићи и сестричине, деда ..., а она је (као 14-огодишње дете) чудом остала жива. О томе је тешко могла да говори. Пре неколико година сам је замолио да ми то ипак исприча и то сам снимео на диктафон. Сматрао сам да то треба забележити како се тако нешто никада не би поновило.

Када је у Хагу изречена пресуда Сими Зарићу из Босанског Шамца, уреднику београдског недељника "Огледало" послао сам сећање стрине Драгице (које сам раније прибележио) на масакр који је преживела у кући оца Симе Зарића, далеке 1944. године.

Симо Зарић ће у Хагу бити оптужен за ратне злочине у Грађанском рату у Босни и Херцеговини које је починио над муслиманским и хрватским становништвом. Та апсурдна оптужба подигнута је против човека чија је жена муслиманка, а сва деца ожењена и удата за лица хрватске или муслиманске националности, и код кога је у очевој кући, у Другом светском рату, извршен невероватан злочин против српског цивилног становништва (деце, жена и стараца). “Огледало” је објавило сећање стрине Драгице (у два наставка - бројеви 11 и 12 из 2003. године) уз следећи уводни коментар уредништва:

“Босански Србин” Симо Зарић ових дана је у Хагу, у очигледно монтираном процесу, осуђен на шест година затвора за “ратне злочине” То “суђење” невином човеку, који се добровољно предао да би доказао своју невиност, покренуло је многе асоцијације и сећања сународника и земљака Симе Зарића.

У кући његовог оца Мирка (који је у то време био у немачком заробљеништву) усташе су у ноћи између седмог и осмог децембра 1944. године убили 242 мештана, међу којима и Миркову жену и петеро деце. По повратку из немачког заробљеништва, Мирко ће засновати нову породицу и једном од синова дати име Симо, по своме свирепом убијеном мезимцу из првог брака. Сарадник “Огледала” забележио је у Републици Српској сећање Драгиње – Драгице Душанић (рођене Богојевић), преживелог непосредног сведока тих страшних и дуго прећуткиваних збивања из 1944. године. Та збивања свој епилог добијају у виду велике хашке инверзије, где преживеле жртве седе на оптуженичкој клупи, а потомци целата сведоче.

**СТРАШНО СЕЋАЊЕ
ДРАГИЊЕ - ДРАГИЦЕ ДУШАНИЋ
О УСТАШКОМ ПОГРОМУ
У РОДНОЈ КУЋИ
ДАНАШЊЕГ ХАШКОГ ОСУЂЕНИКА**

За време Другог светског рата на подручју леве обале реке Босне при ушћу у реку Саву такозвана Независне државе Хрватске

(НДХ) је успоставила потпуну власт. У том делу Босне већинско становништво били су Хрвати. Једино веће српско село био је Нови Град (80% Срба), а Срби су живели (помешани са Хрватима) и у селу Дубица Доња (45% Срба). Центар Дубице Доње био је настањен Србима као и засеоци Трњак, Лубари и Струке. Моји су живели у српском засеоку Трњак и граничили смо се са хрватским засеоцима Војскова, Осјечак, Папучија и Зорице који су такође припадали Доњој Дубици. До рата није било већих конфликта на међунационалној основи. Међутим, са стварањем НДХ почињу масовна страдања Срба да би крајем 1944. године то достигло врхунац.

Ноћу између шестог и седмог децембра 1944. године усташе су отвориле Шлајз (брану која је у време великог водостаја Саве штитило село од поплава) и пуштена је вода у засеок Трњак из Саве тако да се тешко могло по селу кретати без чамаца. Све је било под водом сем неколико кућа (међу којима и наша) које су биле на малим узвишицама.

Усташе су у великом броју опколиле село. Пре подне седмог децембра су све пунолетне мушкарце мобилисали и рекли им да са собом понесу хране и новца, те да их воде на рад у Славонски Брод. У селу је било мало пунолетних мушкараца јер су многи раније (у периоду 1941–1944) одведени у заробљеништва по Немачкој и такозваној НДХ, многи убијени, а неки побегли из села. У селу су усташе сакупиле стотињак пунолетних мушкараца (међу њима и мога оца Томислава званог Тому). Оставили су само четири старца: мога деду Јована Богојевића, Јова Дујаковића, Митра Вујића и Милана Илинчића. Хтели су да поведу и Сава Илинчића али је он био болестан и није могао да се креће, па су га усташе убиле у његовој кући.

Око 200 добро наоружаних усташа повело је са собом из села стотињак мештана. Одвели су их из села и зауставили се у хрватском месту Дубица Горња, где су их затворили у магазу Илије Радића. Рекли су им да ће им ту одржати говор један од усташких старешина – Петар Рајковачић. Убрзо су их све повезали и одузели новац и све вредне предмете. Одвели су их нешто даље до Баонове пустаре у селу Балеговцу и све поклати и бацили у реку Босну.

У селу је остало неколико усташа који су дошли са стране и њихов комадант је био Ивица Јакић звани Рода (био је висок и мршав). Истог дана по подне они су са нашим комшијама из хрватских засеока Војскова и Зорице покупили сав народ (од тек рођене деце до најстаријих мештана) из српског засеока Трњак и затворили по већим кућама у селу.

Хрватицу Софију (рођену Карловић) која је била удата за Србина Петра Илинчића и њихова два сина Танасија и Милана одвели су из Трњака у Војскову где је Софију и њене синове убио њен рођени брат.

Приликом сакупљања мештана неки су покушали да се сакрију. Кога су усташе приметиле да се крије, одмах су га убили. Спасло се само неколико: три дечака (Милан Вујић, Милан Арсенић и Мика Вујачић) и две жене (Босиљка Тополовац и Вида Арсенић).

Милан – Мића Вујић се сакрио код хрватске породице Михаљ у суседном засеоку Зорице. Поред њега сакрили су се још два дечака Милан Арсенић и Мика Вујичић. Они су видели да су после покоља усташе наставили да пију прослављајући стравични покољ српског народа и после тога “чврсто” поспали. То су искористили, узели су један чамац и превезли се преко Саве.

Босиљка Тополовац живела је на крају Трњака и била прва комшиница моје сестре. Када су усташе лупале на вратима куће кренула је њена јетрва и отворила врата, а Босиљка је искочила на другу страну куће и сакрила се у подрум. Касније када је изашла из подрума нашла је све своје побијене у кући, међу којима и својих двоје деце. Она је била у поодмаклој трудноћи и покушала је да се некако извуче ка српском селу Нови Град. Вода је била велика и она више није могла даље да гази. Случајно је наишао са чамцем њен комшија Хрват и помогао јој да се спасе. Касније ће Босиљка родити здраво мушко дете.

Вида Арсенић која је имала седам или осам година сакрила се у шталу и некако у току ноћи успела је да се “провуче” до српског села Нови Град и тамо остане жива.

Сакупљени народ је био затворен у куће Лазара Вујичића, Јовице Нинковића, Милана Вујића, Миће Гуњевића и Мирка Зарића

где су одвели и мене са мајком. У кући Мирка Зарића (који је био у заробљеништву у Немачкој) било нас је 247 (три старца – Јован Богојевић, Јово Дујаковић, Митар Вујић - и 244 деце и жена, међу којима жена Мирка Зарића са петоро своје деце старости до 12 година – једно од њих је био и осмогодишњи Симо). Све су нас угурали у две веће просторије. Били смо “набијени ко кутија шибица”. У трећој просторији биле су наше комшије Хрвати који су се опијали.

Када је пао мрак они су прво бацили бомбе у наше просторије, а затим некако отворили врата и на смену онако пијани улазили и масакрирали нас секирама. Са мајком сам била одмах до врата тако да су сви газили по мени, а онда сам добила два ударца секиром у пределу стомака и главе и онесвестила сам се.

После извршеног масакра пијане комшије су отишле својим кућама у засеоке Војскова и Зорице. Током ноћи дошла сам свести. Моја мајка, која ме је штитила својим телом, била је сва исечена али је још била жива и рекла ми је “бежи, где било”. Убрзо је издахнула. Просторија је била пуна крви. Чули су се јауци преживели. Од нас 247 који су били затворени у кући Мирка Зарића прву ноћ покоља преживело је само десет.

Група лакше повређених и снажнијих (Ружа Ракић, Босиљка, Мара и Ружа Вујић) нашло је чамац и успело је да се превезе (преко реке Саве) до села Јаруге. Осталих нас неколико који смо били теже повређени (ја, која сам тада имала 14 година, те Босиљка Ракић (24 године), Милка Зарић (19), Мара (11), Илија (9) и Драгиња (7) Угљешаћ успели смо некако да се попнемо на једну шталу у суседству где је било смештено сено. Свануло је јутро и наше комшије из засеока Војскова и Зорице долазе копају велику јаму и у њу закопавају 237 својих суседа из засеока Трњак који су побијени претходне ноћи. Онда су по нашим кућама купили и одвозили вредније ствари и у своје засеоке одвели и сву стоку.

На тавану штале смо на великој хладноћи, без воде и хране провели пет дана. Усташке страже су се стално кретале по Трњаку. Мала Драгиња, којој је била сломљена и рука и нога није могла да трпи болове, па је њен брат Илија, да усташе не би чуле њене јауке,

држао своју руку на њеним устима. У једном моменту усташе су чуле њен јаук и повикале *Неко се чује на штали. Неко је остао жив. Донесите љестве*. Када сам то чула ја сам се завукла дубоко у сено. Неколико усташа се попело на шталу и наредило свима да се спусте низ љестве. Питали су да ли има још неко да је остао жив. Одговорили су да је само њих петоро остало у животу. Усташе су мало прегледали сено али ме нису приметили.

Наредили су свима да се спусте низ љестве. То су учинили Милка, Мара и Илија, али тешко повређене Босиљка и Драгиња то нису могле. Усташе су низ љестве спустиле малу Драгињу, а Босиљку су убили на штали и одозго је бацили. Затим су убили и остале и свих петоро сахранили у јаму коју су ископали.

Усташки старешина је рекао да сви морају да иду на неки састанак и да на стражи остану двојица. Чула сам како већа група усташа гази по блату и улазе у чамце (који су били 20-ак метара удаљени од нас) и одлази. Полако сам се извукла из сена и провирила у двориште и видела да су на стражи остали Божо Радош и Андрија Лизатовић из Војскове. Били су у цивилним оделима са пушкама на раменима. Ја сам их знала из виђења јер су били компије моје сестре Љепосаве која је била удата у породицу Топаловац и чија кућа је била на крају Трњака и граничила је са њиховим кућама у Војскови. Више нисам могла да издржим болове, глад и жеђ. Одлучила сам да им се јавим, па шта буде. Већ је полако падао мрак. Позвала сам Божу. Његово име сам запамтила јер је пијан са секиром улетео после бачене бомбе у нашу просторију и викао: *“Ја сам Божо Радош. Једва сам чекао да убијам.”* Тада нисам знала да се други зове Андрија.

Наредили су ми да сиђем и питали ме ко сам и како сам остала жива. Рекла сам да сам кћерка Томе Богојевића и да сам се сакрила у сену. Када су ме угледали били су изненађени и некако уплашени. Рекли су да ме не би могли познати јер сам била сва избличена и сва црвена од људске крви. Молила сам их да ме не убију и да нисам ништа крива. Одговорили су да нико није крив, али је наређено да сви морају бити побијени. Затим су ми рекли да се поново попнем на шталу, а они морају да обиђу терен.

Убрзо су се вратили и наредили да поново сиђем. Чинило ми се да ћу од страха да умрем. Само сам мислила да ли ће ме убити пушком или ће ме заклати ножем. Молила сам их да ме не убију. Рекли су да ме неће убити и упитали да ли ћу ја њих спасти ако то буде потребно. Питали су ме да ли се сећам како су остали побигнени у кући Милана Зарића. Рекла сам да сам се одмах онесвестила и да ништа не знам. Дали су ми комад топле погаче. Нисам могла ни да једем него сам је прислонила уз тело и тако ми је пријала та топлина.

Повели су ме до чамца, ставили у средину и прекрили неким стварима. Ништа нисам видела. Чула сам када их неколико пута заустављају друге усташе и питају ко су. Одговарали су да су стража и да су пошли на вечеру. Пропуштали су их и напомињали да морају брзо да се врате са вечере.

Убрзо је чамац стао уз малу узвишицу где су биле куће Боже и Андрије. Андрија је отишао својој кући, замрачио прозоре и дошао по мене и увео ме у кућу. Била је то мала, сиромашна кућица. У кући ме дочекала његова жена Луција звана Луја. Загрлила ме је и почела да гласно плаче. Она је била добра пријатељица са мојом старијом сестром Љепосавом. Андрија је рекао жени да ме окупа, нахрани и крије чак и од њихове двоје мале деце. Луција ми је помогла да се оперем, дала ми неку њену одећу и пре него што ће се деца да пробуде сакрила ме на тавану куће где је био кукуруз. Тих дана је било посебно хладно и чинило ми се да ћу се укочити од хладноће.

Свакодневно су преко разгласа Хрвати обавештавани да не смију никог од Срба да сакрију. Уколико негде неког Србина нађу цела породица која их је крила биће стрељана. Учестали су и претреси кућа. Једном су ме затрпали у кукуруз на тавану и контрола ме није приметила. Онда су ме Андрија и његова жена једне ноћи одвезли чамцем до њихове садемене кукурузовине и ту крили јер су сазнали да поново иде контрола која ће темељно све куће прегледати.

Видела сам да су и они уплашени и не знају шта да раде. Испричала сам им да је моја мајка била најбоља пријатељица са

Миљушком која се као удовица преудала у село Јаруге које се налазило одмах преко Саве у Хрватској. Њена кћерка, Мира Михаљ живела је у суседном хрватском засеоку Зорице и од детињства се дружила са мојом старијом сестром Љепосавом. Андрији и његовој жени сам рекла да би ме Мира Михаљ сигурно прихватила. Андрија се упутио у Зорице и када је пролазио поред њене куће напали су га пси. Из куће је изашла Мира, отерала псе и позвала га у кућу на пиће уколико не жури. Распитивала се за покољ у Трњаку. Плакала је и рекла Андрији да јој је жао свих, али да не може преболети своју најбољу пријатељицу Виду Богојевић (моју мајку Видосаву звали су Вида) и њену породицу.

Тада јој је Андрија рекао да није случајни пролазник већ је са намером дошао код ње да јој каже да је код њих Видина кћер Драга (моје крштено име је Драгиња али су ме сви тада звали Драга, а сада ме зову Драгица) која је преживела покољ. Договорили су се да ме Андрија доведе код Мире ноћу пред католички Божић, јер ће тада због славља будност усташа бити слабија.

Тако је и учињено. Ту ноћ Мира је позатварала своје псе, угасила светла у кући и оставила откључана врата. Када ме је Андрија довео Мира ме је загрлила и дуго држала у загрљају и само плакала. Породица Михаљ је код себе крила и 15-огодишњег Милана - Мићу Вујића.

Другог дана католичког Божића Мира се договорила са својим девером Антуном, који је био командир стража, да на једном месту остави већи слободан простор на Сави куда је Мира Мићу и мене одвезла у Хрватску њеној мајци. Убрзо се у Зорицама сазнало да је Мира спасла двоје српске деце из Трњака и она више није смела да се врати него је са нама остала код мајке.

Овако је стравичан усташки покољ преживело само нас десетак, а убијено је само у току једне ноћи (између шестог и седмог децембра 1944. године) укупно 601 становник засеока Трњак, а међу њима и сви моји: деда, мама, тата, сестре и њихови мужеви и деца. Поименични списак (са наведеним старосним добом) свих убијених, као и 242 убијених само у кући Мирка Зарића налази се у књизи коју су објавили Миленко Ристић и Милан Боројевић (*Срби у паклу усташког геноцида*, Београд, 1999.)

Тако је страшно сећање стрине Драгице први пут јавно објављено у београдском недељнику *Огледало*. Оно што није објављено, а што такође треба забележити јесте податак да је, у исто време, када се то догађало у засеоку Дубица Доња – Трњак, до убистава долази и у другом засеоку истога села - Центар. О страдању становника засеока Дубица Доња - Центар, почетком децембра 1944 године, у наведеној књизи (*Срби у паклу усташког геноцида*, Београд, 1999.), записано је и следеће: *Мада су била прошла два месеца како је Београд био ослобођен, усташе и усташка власт и даље упорно ради на уништавању српског народа.*

Шестог децембра 1944. године из Доње Дубице – Центар позвано је 47 људи (“ради упућивања у радну домобранску бојну”), које су запрежним колима упутили у Босански Брод. Због злочина које су усташе чиниле може се рећи да су људи једва чекали да оду из села, тако да су упућивање у радну домобранску јединицу (којих је и раније било) прихватили као награду, јер је то значило привремено мир и какву-такву сигурност.

Прва група од 21 човека заустављена је у Кадру, а затим одведена на обалу реке Саве, у Ракића долачу. Тамо су их усташе све поклале. Истога дана, само неколико сати касније, друга група од 26 људи заустављена је у Доњем Свилају и затворена у стару кућу Мартина Бенића. Срби из те групе навече су везани жицом, одвођени на мост преко Великог канала и тамо свирепо убијени – поклани. Сведоци овог усташког злочина су Триво, Максим и Мирко Драгић, који су успели побећи.

И наредног дана, седмог децембра (не знајући за судбину својих мештана који су се претходног дана одведени из села у мобилизацију), за радну домобранску јединицу одазвало се 67 Срба, од којих су усташе 61 затворили у Драгића дућан, а шест у Драгића магазу. Навече су их поубијали, а затим утоварили у запрежна кола и бацили у реку Босна.

У Драгића дућану су их убијали митраљеском палџом кроз прозор. Рањенима су живот докрајчивали – клањем. У дућану се пре овог масакра чула песма пркоса: “Никад Србин кукавица није, смрт га гледа он се на њу смије.” Ову песму певали су Велимир

(Милана) Боројевић и Марко (Симе) Горановић, звани Чича. Шесторицу људи који су били затворени у Драгића магази (Стефан - Стево Драгић, Лука Боројевић, Светозар Ђурић, Стефан - Стево Горановић, Драгослав Дервенић и Михаило – Мики Милојевић) усташе су убиле на веома ужасан начин. Живе су их гулили.

...Коначно ослобођење овог краја уследило је тек 25. маја 1945. године, када је пао градић Оцак и село Влашка Махала. Тада је сломљено и последње усташко упориште, уништен усташки осипак. Ту је завршена и последња битка против фашизма у Европи.

У споменутој књизи наведена су стратишта, датуми убијања Срба из села Дубица Доња и списак жртава – презиме и име, име оца и године старости у моменту убиства. На том списку је 601 становник убијен из засеока Трњак и 149 становника засеока Центар села Доња Дубица. Међу убијенима 333 жртве су имале мање од 15 година (132 деце до пет година старости, 118 од пет до десет и 83 од десет до петнаест година).

По повратку у Прибинић, деда Јован, од стране нове комунистичке власти, бива неколико пута затваран због противљења колективизацији која је тада вршена (није хтео да своје домаћинство добровољно прикључи Сељачкој радној задрузи) и неизвршавања (наметнутог нереално високог) обавезног откупа. Због тога је више пута у затвору у Добоју данима држан у подрумима (са водом дубине до једног метра - до појаса, како је деда говорио). Због аграрне реформе која је спровођена, наши су морали да поделе заједничко домаћинство које је бројало 40-ак чланова.

Деда Јован је живео у Јаворови са породицом свога најстаријег сина Влајка. Када се тата одселио из Прибинића (пролеће 1955) деда Јован је зиме проводио код нас у Посавини, а ми смо свако лето одлазили у Прибинић.

Лета која смо проводили у Прибинићу била су прилика да се видимо са нашом бројном породицом која је тада долазила на старо огњиште Душанића – Липљанских у Јаворови. Тада сам могао да слушам и многа сећања старијих о историји краја и наших предака. Деда је највише волео да седи пред старом кућом, за столом испод винове лозе која је правила леп хлад, а у касно лето ширио се и пријатан мирис грожђа тамјаника.

Када је било време за јело улазило се у стару кућу где се налазио велики дуги сто за којим је могло да седи 30-ак људи. Пре него што се седне за сто, отварала су се врата *дедине собе* у којој је, на источном зиду, била наша икона – Свети Симеон Богопримац. Испред иконе би стао деда, а за њим сви остали – прво, одрасле мушке главе, затим жене (са малом децом) и на крају ми *одрасла деца*. Дедо је изговарао наглас молитву, а ми остали смо за њим понављали. Молитву испред наше иконе деда би завршавао са:

*Молитвама, Боже, Твог старог љубимца,
Симеона светог, дивног Богопримца.*

Тек после тога сви би одлазили за сто. Дедо би стојао на челу стола и наглас изговорио *Молитву господњу - Оче наш*. Сви би се прекрестили и сели да једемо. На крају јела, деда би поново устао (ми сви, такође, за њим) захвалио се Богу, похвалио домаћице - *стопанице* и наглас изговорио молитву:

Благодаримо Ти, Христе Боже наш, што си нас нахранио земаљским Твојим добрима, не лиши нас Небеског Царства Твога; но, као што си дошао међу Ученике Твоје и дао им мир Твој, тако дођи и међу нас и спаси нас. Молитвама Светих Отаца наших, Господе Исусе Христе, Боже наш, помилуј нас и спаси нас. Амин. После тога, сви би се прекрестили и удаљили од стола.

Молитве у току дана су биле честе и биле прилагођене за сваку пригодну прилику. Многе од њих су вероватно локалног карактера. Када је ујутру устао деда би се умивао уз такође пригодну молитву: *Добро јутро, 'лађана водица, помого нас Бог и Света Богородица...* итд. Још увек се сећам, молитве која се изговара пред полазак на починак, коју сам научио од деде и изговарао је сваку вече пред спавање, све до доласка на студије у Београд:

*Ој, Господе вишњи Боже
и Анђелу хранитељу заштитниче мој,
заклоните ме и сачувајте
од сваке муке и беде
и душманске руке.*

Сјам, сјам
 Христа Бога спомињам.
 Небеса се отворише,
 Анђели се поклонише,
 све душице редом сташе,
 некрштене побегоше,
 а крштене остадоше.
 Крсти Боже име моје,
 где ја спим – да заспим,
 да зла санка не усним,
 кад устанем да не уздахнем.
 Господе Боже наш,
 што згреших овога дана
 речју делом и мишљу,
 опрости ми као благ и човекољубив.
 Подари ми миран и тих сан;
 пошаљи ми свог Анђела чувара
 који ме заклања и чува од свакога зла.
 Јер си ти чувар душа и тела наших,
 и Теби славу уносимо,
 Оцу и Сину и Светому Духу,
 сада и увек и у векове векова.
 Амин.

Тата је 1955. године премештен службом у Посавину у веома богато место Горњи Жабар, 20-ак километара западно од Брчког. Горњи Жабар се данас зове Пелагићево - по Васи Пелагићу који се у њему родио. После две године тата је поново премештен и ми смо се нашли у Брезовом Пољу (муслиманска чаршија 15-ак километара источно од Брчког на путу према Бијељини) где сам ја одмах, те 1957. године, пошао и у школу. Две зиме које је деда провео са нама у Пелагићеву мање се сећам него, наредних четири зиме из Брезова Поља.

У Пелагићеву ме је деда учио да пишем, читам и рачунам. Са задовољством сам то чинио јер је деда то радио са толико стрпљења и љубави, али и на неки веома необичан и за дете лако прихватљив начин да је све то за мене било много интересантно и забавно.

Често нам је навече у госте долазио и дедов вршњак, деда Гавро Стакић, који је из аустроугарске војске, у Првом светском рату, пребегао Русима и преко Сибира и Кине на крају стигао, као добровољац, на Солунски фронт. Деда Јован се код деда Гавре много распитивао за *мајчицу Русију* (често је говорио: *ми Срби треба да се уздамо у Бога на небу, а на земљи у нашу цркву, у се и у браћу Русе*) али и за Кину и често је понављао да је од оца и старијих људи, још као дете слушао, да ће *жути људи овладати светом*.

Када смо, пак, били у Брезовом Пољу скоро сваку вече, када је деда био код нас, долазио је дедин вршњак Мухарем Кукић и они су водили дуге и веома интересантне разговоре. Мухарем је био, за то време, такође (као дед Јован) крупна особа копчатих и широких рамена и огромних седих бркова. Мухарем је увек имао раздрљену кошуљу, седа и маљава прса на којима се на мразу стварало иће. Темпераментно је причао и често се песницом ударао по грудима која су, од силине ударца, громко одзвањала. Волео сам да слушам његов моћни глас и разуздани смех.

Мухарем је био изузетно цењена личност у свим суседним српским селима. На простору између Брчког и Бијељине (преко 40 километара) сем муслиманске чаршије Брезовог Поља сва су села српска. За време Другог светског рата власт у такозваној Независној Држави Хрватској на том подручју сем гостујућих Хрвата и муслимана чинили су и неки муслимани из Брезовог Поља. Домаћи муслимани углавном су били коректни према својим комшијама Србима, а нарочито се, у заштити Срба, истакао Мухарем Кукић који је због тога био веома поштован.

Мухарем је деди Јовану говорио о своме српском пореклу. Причао је да је као мали питао свога деду како му се звао његов деда и да је стално добијао одговор од деде да не зна. Мухарем прича да је он као дете био упоран и стално запитивао деду: *Како ја знам како се ти зовеш, а ти не знаш како се звао твој деда*, да би на крају од деде добио одговор: *Не питај ме, Мухареме, даље од мога бабе (оца), ако идемо до мога деде исчепркаћемо Марка*.

И заиста у Брезовом Пољу се у то време сачували неки обичаји који говоре о православном пореклу тамошњих муслимана. У

време када смо ми живели у Брезовом Пољу у муслиманским породицама се за православни Божић прави *масленица* (лисната погача) у коју се стави метални новац. Обичај је био да се обележава и православни Ђурђев дан. Тог дана се муслимани умивају водом у коју су претходних дана ставили цвеће (*да миришћу као цвеће*), офарбано црвено јаје (*да буду румени као црвено јаје*) и дрен (*да буду здрави као дрен*)...

У Брезовом Пољу ја сам пошао у школу и деда се радовао мојим успесима. Увек ме је бодрио што је за мене био изванредан потстицај. Ако је некада (истина ретко) долазило до неког *кикса* деда ме је тешио да то није страшно, да из тога треба извући поуку, те да верује да се то неће понављати. Трудио сам се да своје школске обавезе и послове око стоке завршим на време како бих у вечерњим часовима могао да идем са дедом у његову свакодневну обавезну једночасовну шетњу. Деда је ишао полако, помажући се својим штапом, и успут разговарао са мном. У разговору није ме третирао као мало дете, него као одраслу особу и равноправног саговорника.

Када смо у лето 1961. године били у Прибинићу, деда је добро изгледао али је напоменуо да се не осећа добро и да не зна да ли ће наредну зиму провести код нас, у Брезовом Пољу. И заиста те зиме није кренуо за Брезово Поље иако није лежао у постељи. Тешко је поднео смрт свога праунука Милорада (од унукe Даринке Влајкове) који је рођен у старој кући у Јаворови. Код пријатеља је отишао на славу - св. Николу (19. децембра) - и по повратку рекао да се лоше осећа и да му позову сву децу. Тати су јавили да одмах долази и он је последњи од деда Јованове деце стигао у Јаворову, пошто је живео, за то време, релативно далеко (остала дедина деца живела су у Прибинићу или околини). Када је тата стигао деда се обрадовао и постао спокојан јер су му сва деца била на окупу. Сутрадан ће, 22. децембра 1961, деда Јован преминути у својој 74. години. За живота често се могла чути његова молба: *Дај ми Боже смрти за јакости*. Доживео је, за то време, *лепе* године, није дуго боловао и умро је смирен, окружен својим најближим.

Тата ће се у Брезово Поље вратити пред саму Нову 1962. годину и тада смо сазнали за дедову смрт. У кући ће се убрзо наћи

и комшије, међу првима Мухарем Кукић, који су нам изјављивали саучешће. Мухарем ме је, као некад деда Јован, узео у крило и тешио. *Немој да плачеш* - говорио је Мухарем. *Ти си изгубио dedu, а ја најбољег јарана (пријатеља) кога сам у животу имао. Али то је само привремено. Ја ћу се Јовану ускоро придружити на оном свету, а када ти проживиш овоземаљски живот, доживевши као ми дубоку старост, доћи ћеш нам и ти и онда ћемо опет као некада сви бити на окупу. Само што ће тај живот бити лепши него што је овај - овоземаљски. Сећаш се да је твој деда Јован увек говорио да је наш овоземаљски живот само припрема за онај прави, истински, живот који постоји на оном свету у коме је сада наш Јован.*

Имао сам dedu који се само пожелети може. Од њега сам добио толико топлине и љубави коју и данас осећам. Све тренутке које сам проводио са њим памтим као праве празнике. Деда Јован ми је на један диван начин открио истинску веру у Бога, без чега је тешко осмислити овоземаљски живот. Истинска вера и стално обраћање Богу помагало му је да јасно разликује добро од зла и дало снагу да увек, без дилема, врши избор у корист добра.

Деда је био невероватно добронамеран, одмерен, смирен и у правом смислу речи срећан човек. Успео је да до краја живота сачува здраву памет, чист образ и дубоку и чврсту веру да добро, ипак на крају, побеђује зло. Говорио је да стално треба имати у виду да ће се човек у животу сусретати са великим искушењима и тешкоћама, те да бивају и периоди животних узлета и велике радости, али увек треба имати *трезвену главу* и веру да ће добро на крају тријумфовати. Због тога је често понављао народну мудрост: *У добру се не понеси, а у злу се не понизи*. Ипак, сећам се да је најчешће говорио: *Добро чини и добру се надај* - и тако се и понашао целога живота.

Тек као зрео човек увидео сам колико је за dedu Јована, као истинског православца, много значајније било питање *зашто живи*, а не *како живи*. Настојао је да што достојанственије проживи свој овоземаљски и што боље се припреми за загробни живот, да подигне часно потомство (*човек треба прво да се труди да у сваком погледу по добру превазиђе своје родитеље, а касније - као родитељ - да*

подигне и васпита своју децу како би они превазишли њега), те иза себе на земљи остави људски траг о коме ће са поштовањем говорити будућа поколења.

Пре неколико година, хроничар теслићког краја - Бошко Н. Петровић, објавио је (у књизи: *Братоубилаштво и парадокси једног тешког времена*) текст посвећен деда Јовану, а који је насловио: *Људескара и стасом и гласом*. Бошко Н. Петровић у том тексту пише:

Прибинић се може поносити знатним бројем презимена, али кад се помену Душанићи капу доле, јер у тој хајдучкој породици било је више добрих, мудрих и паметних људи. По чојству, стасу и гласу људескару над људескарама представљао је предратни, ратни и поратни велики домаћин Јован В. Душанић. Породица сељака господски одгојена била је домаћин многим великим људима Европе који су по Босни имали шта да траже и шта да раде. Како се све одвијало по оној народној: “фукара фукари – памет памети или хрђа хрђи – злато злату” тако је и Јован примао у госте све добре, умне и паметне људе којима је знао шта треба рећи и како коме треба одговорити. Захваљујући добрим људима и храбрости својих синова Јован је избегао интернацију 1941. године и један од ретких угледника његова калибра остао са својим народом да се бори, мучи, пати, тугује и своје ближе оплакује којим је живот одузело безумље. У великој кући гостопримство је пружано четама људи. Од те куће нико жедан и гладан није смео кренути даље, јер то добре душе Јованових стопаница нису дозволиле.

Злу добро увек смета као што добар човек смета фукари, па се тако на удару зла и фукара нашла и ова угледна породица. Јован је “великосрпски националиста” зато што су му синови били у четницима, а “јатак” зато што му је кућа и земља у шуми и око шуме и што је гладном и жедном имала шта дати. Због тога је стезан и притезан више пута, а што је сачувао главу треба захвалити оној народној: “Неће пушка на погачу”.

“Великосрбин, кулак, јатак, народни непријатељ” и још понешто морао се уклонити из родног села, па је 1946. године на шест месеци Јован протеран са 30-ак чланова своје уже породице у Оцак. Прогон је учинио своје. Велика породица остала је без

ишта, па је требало доста труда и времена да се опорави у чему се само делимично успело.

Како се тежило у “социјализам ући преко ноћи, јести златном кашиком и разметати изобиљем свега и свачега” Јован је запланиран у Селјачку радну задругу, па ако он “легне” легао је и Прибинић и Задруга је готова ствар. Знао је Јован да оно “што је свачије – није ничије”, па је енергично одбио “спасоносну” понуду. Тај чин и све друго што су фукаре пришивале Јовану били су разлог да се нађе у “ћорки” УДБ-е више пута, али је правда и истина увек изашла као победник.

Тако о моме деди Јовану пише, бивши партизан - Бошко Н. Петровић у чијој књизи (како сам наслов - *Братоубилаштво и парадокси једног тешког времена* - сугерише) нема много изразито позитивних личности.